

**Skema til
PRAKTIKSTEDSBESKRIVELSE**

jf. NY Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som pædagog.
Med virkning fra 1. august 2007

Beskrivelse af praktikstedet: Institutionens navn: Adresse: Postnr. og By: Tlf.nr.: Institutionens E-mail: Hjemmeside adr.: Institutionsleder: Kommunal: Privat: Regional:	Udfyldes af institutionen Kirkens Korshær - Mariatjenesten Istedgade 20 1650 København V 33245050 mariatjenesten@kirkenskorshaer.dk www.mariakirken.dk www.Kirkenskorshaer.dk Korshærspræst Johan Petersen
Institutionstype/ foranstaltning Antal børn / unge / voksne Aldersgruppe Antal stuer / afdelinger Åbningstid	Udfyldes af institutionen Værested for usstødte
Ansatte (pædagogiske faggrupper, andre faggrupper)	Udfyldes af institutionen Socialrådgiver, Teolog, Socialarbejder 5 ansatte og ca. 50 frivillige
Praktikvejlederens kvalifikationer:	Udfyldes af institutionen (Klik på firkanten og sæt x) Pædagogisk grunduddannelse: ☐ Praktikvejlederuddannelse ☐ PD modul i praktikvejledning: ☐ Diplomuddannelse ☐ Andet/ andre uddannelser: ☒
Kontaktperson(er) for praktikud-	Navne: Johan Petersen

dannelsen	
Formål jf. lovgrundlag.	Udfyldes af institutionen Arbejdsgren under kirkens korshær
Karakteristik af brugergruppen: Beskrivelse af den / de aktuelle børne- / brugergruppe.	Udfyldes af institutionen Alkoholikere, narkomaner, misbruger, prostituerede, kriminelle, psykisk syge
Arbejdsmetoder: Beskrivelse af institutionens foretrukne pædagogiske metoder og begrundelser herfor	Udfyldes af institutionen Nærvær, varme, omsorg. Alle accepteres som de er Alle er skabt i Guds billede Det kristne menneskesyn
Tværfprofessionelt samarbejde: Faggrupper som institutionen samarbejder med.	Udfyldes af institutionen Vi vil gerne samarbejde med alle, men dette Er ikke gensidigt
Arbejdsforhold Forventes den studerende at arbejde alene? Ved bekræftelse: hvor meget og hvordan?	Udfyldes af institutionen Aldrig alene
Øvrige oplysninger	Udfyldes af institutionen Ikke et behandlingssted

Uddannelsesplan for de 3 praktikperioder

Praktikstedet skal jf. bekendtgørelsen § 14.stk. 2 formulere en uddannelsesplan for de 3 praktikperioder i overensstemmelse med bilag 7 og 8 i bekendtgørelsen.

Bilag 7 indeholder dels **faglige kompetencemål** og dels centrale **kundskabs og færdighedsområder** (CKF'ere), som de studerende skal leve op til i de 3 praktikperioder.

De faglige kompetencemål er det, som den studerende skal kunne når praktikperioden er afsluttet. CKF'erne indeholder områder, som de studerende skal opnå indsigt i og erhverve sig færdigheder indenfor i løbet af de 3 praktikperioder. Til hver periode er knyttet et særligt fokusområde, der medvirker til at synliggøre progressionen i praktikuddannelsen.

Uddannelsesplan

Praktikperiode 1 På 1. semester

Uddannelsesmål	<p>Periodens Faglige Kompetencemål jf. bilag 7:</p> <p><i>Målet for 1. praktikperiode er, at den studerende kan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) indgå i praktikstedets daglige pædagogiske praksis, b) indgå i og udvikle betydende relationer og støtte andres evne til etablering af relationer, c) deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af pædagogiske processer, d) opsamle og reflektere over erfaringer fra praksis, e) begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen praksis og f) demonstrere personlig indsigt om egne relationsmæssige forudsætninger og sociale færdigheder. <p>Periodens Centrale Kundskabs- og Færdighedsområder jf. bilag 7</p> <p><i>Fælles for de tre praktikperioder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Praktikstedets pædagogiske og samfundsmæssige opgave og funktion, mål og pædagogiske praksis. b) Kulturelle og samfundsmæssige vilkårs
-----------------------	---

	<p>betydning for pædagogisk praksis.</p> <ul style="list-style-type: none"> c) Praktikstedets målgruppe(r) og dennes (disses) behov, livskvalitet, udvikling og læring. d) Etik, værdier og menneskesyn. e) Deltagelse, systematisk erfaringsopsamling og refleksion med henblik på dokumentation og udvikling af pædagogisk praksis. <p><i>1. praktikperiode: Den pædagogiske relation</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Samspil og relationer mellem deltagerne i den pædagogiske proces. b) Samspilsprocessers betydning for den enkeltes livskvalitet og udvikling, herunder egen indflydelse på og betydning for relationen. c) Kommunikation, samspil og konflikter i relationer. d) Magt og etik i relationer.
<p>Institutionen som praktiksted:</p> <p>Er der særlige forventninger til den studerendes forudsætninger?</p> <p>Er der særlige arrangementer og aktiviteter som den studerende skal deltage i?</p> <p>Andet:</p> <p>Den studerendes arbejdsplan:</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p>
<p>Angivelse af relevant litteratur:</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p>
<p>Organisering af praktikvejledning</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p>

Hvordan og hvornår gives der vejledning?	
Organisering af kontakt til uddannelsesinstitution (herunder en kort beskrivelse af hvordan institutionen forholder sig, hvis der er bekymring / problemer i praktikforløbet)	Udfyldes af institutionen

Uddannelsesplan

Praktikperiode 2 På 5. semester

Uddannelsesmål	<p>Periodens faglige kompetencemål jf. bilag 7:</p> <p><i>Målet for 2. praktikperiode er, at den studerende kan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) indgå i og bidrage til tilrettelæggelsen og organiseringen af det daglige pædagogiske arbejde, b) deltage i udviklings- og forandringsprocesser, c) planlægge, gennemføre, dokumentere og evaluere pædagogiske processer, d) dokumentere og formidle pædagogisk praksis og e) begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen og praktikstedets praksis. <p>Periodens Centrale Kundskabs- og Færdighedsområder jf. bilag 7 (se også under praktikperiode 1)</p> <p><i>2. praktikperiode: Den pædagogiske institution</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Pædagogisk praksis som samfundsmæssig institution og offentligt anliggende. b) Institutionel omsorg, opdragelse og udvikling. c) Institutionaliserings betydning for brugere og udøvere af pædagogisk praksis i lyset af de kulturelle og samfundsmæssige vilkår. d) Praktikstedets organisation, kultur og ledelse. e) Internt og eksternt samarbejde. f) Magt og etik i den institutionelle ramme.
Institutionen som praktiksted: Er der særlige forventninger til den studerendes forudsætninger?	Udfyldes af institutionen Modenhed Situationsfornemmelse Ikke moralsk fordømmende – Men accepterende

<p>Er der særlige arrangementer og aktiviteter som den studerende skal deltage i?</p> <p>Andet:</p> <p>Den studerendes arbejdsplan:</p>	<p>Medarbejdermøder for frivillige og ansatte Sommerlejr Medarbejderlejr</p> <p>3 måneder i Mariatjenesten 3 måneder i fedtekælderen Christianshavn</p>
<p>Angivelse af relevant litteratur:</p>	<p>Udfyldes af institutionen Ulla Habermann: Tro, håb og kærlighed Haldor Hald: Kirken der forager Bjarne Lenau Henriksen: Livskvalitet</p>
<p>Organisering af praktikvejledning Hvordan og hvornår gives der vejledning?</p>	<p>Udfyldes af institutionen Ugentlige møder – oftest på mandage</p>
<p>Organisering af kontakt til uddannelsesinstitution (herunder en kort beskrivelse af hvordan institutionen forholder sig, hvis der er bekymring / problemer i praktikforløbet)</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p> <p>Kontakt til Diakonhøjskolen</p>

Uddannelsesplan for Specialiserings-praktikken
Praktikperiode 3
På 7. semester

I mindst halvdelen af tiden skal den studerende i den tredje praktikperiode arbejde med et af nedenstående specialiseringsområder: På følgende blanket beskriver institutionen konkrete specialiseringsmuligheder

Specialiseringsområder:

Hvilke(n) specialiseringsområde(r) findes i jeres institution

(Klik på firkanten og sæt x)

Børn og unge

Mennesker med nedsat funktionsevne

Mennesker med sociale problemer

Linjefagsområder:

Hvilke linjefagsområder er der i særlig grad fokus på i institutionen?:
Prioriter med 1,2,3 hvis det er muligt.

(Klik på firkanten og skriv 1,2 og 3)

Sundhed, krop og bevægelse:

Udtryk, musik og drama:

Værksted, natur og teknik:

Uddannelsesmål

Periodens faglige kompetencemål jf. bilag 7:

Målet for 3. praktikperiode er, at den studerende kan

- a) beherske den pædagogiske praksis og bidrage til udvikling og fornyelse af den pædagogiske profession,
- b) yde en målrettet indsats i forhold til en valgt målgruppes behov,
- c) redegøre for, hvordan teoretisk og praktisk viden om en målgruppe kan kvalificere grundlaget for pædagogisk virksomhed generelt,
- d) skabe viden gennem deltagelse i, analyse af og refleksion over praksis på baggrund af (videnskabs)teoretiske forudsætninger og metodiske færdigheder og

- e) redegøre for egen professionsidentitet og forholde sig til professionens handlegrundlag og udvikling.

Periodens faglige kompetencemål jf. bilag 8:

Målet er, at den færdiguddannede kan

- a) anvende viden og indsigt i det specifikke arbejde med brugergruppen,
- b) opstille fagligt begrundede pædagogiske mål ud fra en forståelse af brugernes perspektiver og handlemuligheder,
- c) reflektere kritisk over pædagogiske tænke måder og handlemuligheder ud fra teori, forskning og praksisforståelser inden for det valgte specialiseringsområde og
- d) udmønte professionsforståelse og professionsetik inden for det valgte specialiseringsområde.

Periodens Centrale Kundskabs- og Færdighedsområder

(se også under praktikperiode 1)

3. praktikperiode: Den pædagogiske profession

- a) Professionens arbejdsområder og opgavefelt.
- b) Pædagogiske handleformer og pædagogiske metoder.
- c) Professionens vidensformer, faglige kernebegreber og terminologi, herunder det videnskabelige grundlag og videnskabelige metoder.
- d) Sammenhængen mellem den samfundsmæssige moderniseringsproces og professionens historiske og kulturelle udvikling.
- e) Professionsbevidsthed og -identitet.
- f) Den pædagogiske professions faglige bidrag til løsning af tværprofessionelle opgaver.

Institutionen som praktiksted:

Er der særlige forventninger til den studerendes forudsætninger?

Udfyldes af institutionen

Modenhed

Situationsfornemmelse

Ikke moralsk fordømmende –

Men accepterende

<p>Er der særlige arrangementer og aktiviteter som den studerende skal deltage i?</p> <p>Andet:</p> <p>Den studerendes arbejdsplan:</p>	<p>Medarbejdermøder for frivillige og ansatte Sommerlejr Medarbejderlejr</p> <p>3 måneder i Mariatjenesten 3 måneder i fedtekælderens Christianshavn</p>
<p>Angivelse af relevant litteratur:</p>	<p>Udfyldes af institutionen Ulla Habermann: Tro, håb og kærlighed Haldor Hald: Kirken der forager Bjarne Lenau Henriksen: Livskvalitet</p>
<p>Organisering af praktikvejledning Hvordan og hvornår gives der vejledning?</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p> <p>Ugentlige møder – oftest på mandage</p>
<p>Organisering af kontakt til uddannelsesinstitution (herunder en kort beskrivelse af hvordan institutionen forholder sig, hvis der er bekymring / problemer i praktikforløbet)</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p> <p>Kontakt til Diakonhøjskolen</p>

BESKRIVELSE AF PRAKTIKINSTITUTIONENS SPECIALISERINGS-MULIGHEDER.

Den studerende har mulighed for at arbejde med følgende Centrale kundskabs- og færdighedsområder i relation til sin specialisering:

BØRN OG UNGE:	<i>Beskriv hvilke punkter man kan arbejde med i institutionen og hvorledes.</i>
a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.	Udfyldes af institutionen
b) Børn og unges livsbetingelser og trivsel, herunder omsorgssvigt og mobning, i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.	
c) Inklusion og eksklusion.	
e) Børne- og ungekultur, leg og aktiviteter.	
f) Brugerinddragelse og rettigheder, herunder samarbejde med og vejledning af forældre og andre pårørende samt fagpersoner.	
g) Udsatte børn og unge samt børn og unge med særlige behov for pædagogisk støtte og indsats.	
h) Forebyggende arbejde og interventionsformer.	
i) Love, konventioner og regler af særlig betydning for børn, unge og deres pårørende.	

j) Pædagogiske læreplaner og sprogvurderinger i dagtilbud.	
k) Skolestart og fritidsordning. Overgang fra daginstitution til skole.	

<p>MENNESKER MED NEDSAT FUNKTIONSEVNE:</p>	<p><i>Beskriv hvilke punkter man kan arbejde med i institutionen og hvorledes.</i></p>
<p>a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p>
<p>b) Brugerens livsbetingelser og trivsel i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.</p>	
<p>c) Funktionsnedsættelse og livsmuligheder.</p>	
<p>d) Inklusion og eksklusion.</p>	
<p>e) Omsorg, magt og relationsdannelse.</p>	
<p>f) Samarbejde med brugere, pårørende og professionelle.</p>	
<p>g) Aktiviteter og udfoldelsesmuligheder for brugergruppen.</p>	
<p>h) Brugerinddragelse og rettigheder.</p>	
<p>i) Love, konventioner og regler af særlig betydning for brugergruppen, herunder centrale handicappolitiske målsætninger.</p>	
<p>j) Kompensationsmuligheder.</p>	
<p>k) Kommunikative processer og alternative kommunikationsformer.</p>	

<p>MENNESKER MED SOCIALE PROBLEMER:</p>	<p><i>Beskriv hvilke punkter man kan arbejde med i institutionen og hvorledes.</i></p>
<p>a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.</p>	<p>Udfyldes af institutionen</p>
<p>b) Brugerens livsbetingelser og trivsel i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.</p>	
<p>c) Inklusion og eksklusion.</p>	
<p>d) Omsorg, magt og relationsdannelse.</p>	
<p>e) Opsøgende arbejde og interventionsformer.</p>	
<p>f) Aktiviteter og udfoldelsesmuligheder for brugergruppen.</p>	
<p>g) Brugerinddragelse og rettigheder.</p>	
<p>h) Love, konventioner og regler af særlig betydning for brugergruppen.</p>	
<p>i) Misbrug og psykiske lidelser.</p>	
<p>j) Truede familier, sorg og krise.</p>	

Praktikuddannelse

1. Signalement

Praktikuddannelsen bidrager til uddannelsens målsætning ved at tilvejebringe basis og ramme for professionsbaseret viden, forståelse og færdigheder som grundlag for professionel handling. Praktikuddannelsen og undervisningen på uddannelsesinstitutionen udgør to forskellige, gensidigt supplerende læringsrum, hvor vidensformer i samspil kan kvalificere den studerendes læring og videnskabelse.

Udgangspunktet for den studerendes læring er deltagelse, systematisk erfaringsopsamling og refleksion vedrørende samspillet mellem pædagog, institution og profession. Praktikuddannelsen udgør rammen for den studerendes praktiske øvelser og er felt for den studerendes egen undersøgelse af den pædagogiske profession og professionens brugergrupper.

Uddannelsens 3 praktikperioder tilrettelægges med en progression, der gradvist inddrager flere perspektiver på det pædagogiske arbejdes kompleksitet, og som udvider de studerendes opmærksomhedsfelt og overblik i forhold til pædagogisk praksis og profession. 1. praktikperiode rettes primært mod den konkrete pædagogiske relation, hvorefter fokus tillige omfatter institutionelle perspektiver i 2. praktikperiode, for endelig i 3. praktikperiode at placere den pædagogiske opgave i forhold til den samfundsmæssige forandringsproces.

2. Faglige kompetencemål

Målet for 1. praktikperiode er, at den studerende kan

- a) indgå i praktikstedets daglige pædagogiske praksis,
- b) indgå i og udvikle betydende relationer og støtte andres evne til etablering af relationer,
- c) deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af pædagogiske processer,
- d) opsamle og reflektere over erfaringer fra praksis,
- e) begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen praksis og
- f) demonstrere personlig indsigt om egne relationsmæssige forudsætninger og sociale færdigheder.

Målet for 2. praktikperiode er, at den studerende kan

- a) indgå i og bidrage til tilrettelæggelsen og organiseringen af det daglige pædagogiske arbejde,
- b) deltage i udviklings- og forandringsprocesser,
- c) planlægge, gennemføre, dokumentere og evaluere pædagogiske processer,
- d) dokumentere og formidle pædagogisk praksis og
- e) begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen og praktikstedets praksis.

Målet for 3. praktikperiode er, at den studerende kan

- a) beherske den pædagogiske praksis og bidrage til udvikling og fornyelse af den pædagogiske profession,
- b) yde en målrettet indsats i forhold til en valgt målgruppes behov,
- c) redegøre for, hvordan teoretisk og praktisk viden om en målgruppe kan kvalificere grundlaget for pædagogisk virksomhed generelt,
- d) skabe viden gennem deltagelse i, analyse af og refleksion over praksis på baggrund af (videnskabs)teoretiske forudsætninger og metodiske færdigheder og
- e) redegøre for egen professionsidentitet og forholde sig til professionens handlegrundlag og udvikling.

3. Centrale kundskabs- og færdighedsområder

Fælles for de tre praktikperioder

- a) Praktikstedets pædagogiske og samfundsmæssige opgave og funktion, mål og pædagogiske praksis.
- b) Kulturelle og samfundsmæssige vilkårs betydning for pædagogisk praksis.
- c) Praktikstedets målgruppe(r) og dennes (disses) behov, livskvalitet, udvikling og læring.
- d) Etik, værdier og menneskesyn.
- e) Deltagelse, systematisk erfaringsopsamling og refleksion med henblik på dokumentation og udvikling af pædagogisk praksis.

1. praktikperiode: Den pædagogiske relation

- a) Samspil og relationer mellem deltagerne i den pædagogiske proces.
- b) Samspilsprocessers betydning for den enkeltes livskvalitet og udvikling, herunder egen indflydelse på og betydning for relationen.
- c) Kommunikation, samspil og konflikter i relationer.
- d) Magt og etik i relationer.

2. praktikperiode: Den pædagogiske institution

- a) Pædagogisk praksis som samfundsmæssig institution og offentligt anliggende.
- b) Institutionel omsorg, opdragelse og udvikling.
- c) Institutionaliseringens betydning for brugere og udøvere af pædagogisk praksis i lyset af de kulturelle og samfundsmæssige vilkår.
- d) Praktikstedets organisation, kultur og ledelse.
- e) Internt og eksternt samarbejde.
- f) Magt og etik i den institutionelle ramme.

3. praktikperiode: Den pædagogiske profession

- a) Professionens arbejdsområder og opgavefelt.
- b) Pædagogiske handleformer og pædagogiske metoder.
- c) Professionens vidensformer, faglige kernebegreber og terminologi, herunder det videnskabelige grundlag og videnskabelige metoder.
- d) Sammenhængen mellem den samfundsmæssige moderniseringsproces og professionens historiske og kulturelle udvikling.
- e) Professionsbevidsthed og -identitet.
- f) Den pædagogiske professions faglige bidrag til løsning af tværprofessionelle opgaver.

Specialisering

1. Signalement

Specialiseringen bidrager til uddannelsens målsætning ved at kvalificere til tilvejebringelse og anvendelse af viden, teori og metode inden for et specifikt arbejds-, funktions- eller fagområde.

Læring i fagområdet fungerer eksemplarisk, således at opnåede kompetencer inden for det valgte specialiseringsområde kan anvendes i forhold til øvrige målgrupper med andre samfundsmæssige, institutionelle og personlige betingelser. Ved fordybelse i og konkretisering af et specifikt arbejdsområde bidrager specialiseringen til at professionsrette uddannelsens øvrige fag og faglige elementer.

2. Faglige kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- a) anvende viden og indsigt i det specifikke arbejde med brugergruppen,
- b) opstille fagligt begrundede pædagogiske mål ud fra en forståelse af brugernes perspektiver og handlemuligheder,
- c) reflektere kritisk over pædagogiske tænkemåder og handlemuligheder ud fra teori, forskning og praksisforståelser inden for det valgte specialiseringsområde og
- d) udmønte professionsforståelse og professionsetik inden for det valgte specialiseringsområde.

3. Centrale kundskabs- og færdighedsområder

Børn og unge

- a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.
- b) Børn og unges livsbetingelser og trivsel, herunder omsorgssvigt og mobning, i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.
- c) Inklusion og eksklusion.
- d) Omsorg, magt og relationsdannelse.
- e) Børne- og ungekultur, leg og aktiviteter.
- f) Brugerinddragelse og rettigheder, herunder samarbejde med og vejledning af forældre og andre pårørende samt fagpersoner.
- g) Udsatte børn og unge samt børn og unge med særlige behov for pædagogisk støtte og indsats.
- h) Forebyggende arbejde og interventionsformer.
- i) Love, konventioner og regler af særlig betydning for børn, unge og deres pårørende.
- j) Pædagogiske læreplaner og sprogvurderinger i dagtilbud.
- k) Skolestart og fritidsordning. Overgang fra daginstitution til skole.

Mennesker med nedsat funktionsevne

- a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.
- b) Brugerens livsbetingelser og trivsel i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.
- c) Funktionsnedsættelse og livsmuligheder.
- d) Inklusion og eksklusion.
- e) Omsorg, magt og relationsdannelse.
- f) Samarbejde med brugere, pårørende og professionelle.
- g) Aktiviteter og udfoldelsesmuligheder for brugergruppen.
- h) Brugerinddragelse og rettigheder.
- i) Love, konventioner og regler af særlig betydning for brugergruppen, herunder centrale handicappolitiske målsætninger.
- j) Kompensationsmuligheder.
- k) Kommunikative processer og alternative kommunikationsformer.

Mennesker med sociale problemer

- a) Menneske-, lærings- og udviklingssyn i relation til konkrete didaktiske og metodiske overvejelser.
- b) Brugerens livsbetingelser og trivsel i relation til kulturelle, institutionelle og samfundsmæssige vilkår.
- c) Inklusion og eksklusion.
- d) Omsorg, magt og relationsdannelse.
- e) Opsøgende arbejde og interventionsformer.
- f) Aktiviteter og udfoldelsesmuligheder for brugergruppen.
- g) Brugerinddragelse og rettigheder.
- h) Love, konventioner og regler af særlig betydning for brugergruppen.
- i) Misbrug og psykiske lidelser.
- j) Truede familier, sorg og krise.